

यशस्वी वैवाहिक जीवनाची खरीखुरी सप्तपदी

लग्न म्हणजे काय? तर ही एक समाजाने निर्माण केलेली व्यवस्था जिथे स्त्री आणि पुरुष कायदेशीररित्या धार्मिक विधींसह कायमसाठी एकत्र रहाण्याचा निर्णय घेतात . ही झाली लग्नाची शब्दकोषातली व्याख्या . पण खऱ्या अर्थाने सांगातचे झाल्यास लग्न म्हणजे स्त्री आणि पुरुष या दोघांनी स्वसंमतीने प्रेम आणि सामंज्यास्याच्या आधारावर परस्परांच्या साथीने एकत्र रहाण्याचा घेतलेला निर्णय . बरेच जण आपलं लग्न हे सर्वार्थाने यशस्वी करण्याच्या उद्देशाने या बंधनात प्रवेश करतात . पण बऱ्याच वेळी हा उद्देश सफल न झाल्याने अथवा जोडीदारा कडून अपेक्षा पूर्ण न झाल्याने या बंधनातून मुक्त होण्यासाठी प्रयत्नशील असतात . असं कां होतं?

आजच्या परिवर्तनशील युगात विवाह संस्थेला बऱ्याच समस्यांना सामोरे जावं लागतंय . विवाह ही फक्त दोन व्यक्तींना जोडणारी गोष्ट नाही तर ती दोन कुटुंबांना एक धाग्यात बांधते . दोन संस्कृतींना एकत्र आणते . त्यामुळे आपण म्हणू शकतो की लग्न दोन भिन्न विचारधारांना सामंजस्याने एकत्र वाटेवरून चालायला लावणारी गोष्ट आहे . यात अर्थात सर्वात महत्वाचे दोघेजण! जे परस्पर संमतीने पवित्र गाठ बांधतात . मग जी गाठ आपणहून बांधलेली आहे तीच गाठ त्यातील काहींना नंतर बंधन कां वाटायला लागते? एकमेकांचा सहवासच नाही तर नजरेलाच पडू नये असं कां वाटायला लागतं?

याची कारणे अनेक असतील, पण सर्वात महत्वाचं किंवा सगळ्यात अंतिम कारण म्हणजे “जास्त अपेक्षा आणि कमी सामंजस्य”! हेच ढोबळ कारण प्रथम वाद आणि नंतर घटस्फोटापर्यंत नेतं . म्हणजे प्रत्येक वाद हा घटस्फोटापर्यंत जातोच असे नाही , पण फार कमी वाद हे सुसंवादापर्यंत जातात ज्या मुळे विवाहाची गाठ ही अधिक पक्की होवू शकते . म्हणजे “सुसंवादाने” बऱ्याच प्रश्नांवर उत्तरं मिळतात . पण हे सगळं अवलंबून आहे काही गोष्टींवर . त्या म्हणजे विवाह बंधनात प्रवेश करणारे दोघेही त्यांच्या विवाहाकडे कोणत्या दृष्टिने बघतात व त्यांच्या जोडीदाराकडून त्यांना काय अपेक्षा आहेत . आणि सगळ्यात महत्वाचं म्हणजे त्यांचं लग्न टिकवण्याच्या दृष्टिने स्वतःकडून झटण्याची त्यांची तयारी आहे कां?

म्हणूनच एकसमुपदेशक म्हणून मला असं वाटतं की लग्नाची पूर्व तयारी ही अतिशय महत्वाची आहे . या साठी फक्त शारीरीकच नाही तर मानसिक तयारी ही गरजेची आहे . लग्नापूर्वी दोघांचीही मनोवस्था लग्नासाठी पुरक आहे ना , नविन नाते संबंध , नविन जबाबदारी ते स्वीकारण्याच्या मनःस्थितीत आहेत ना , ह्या उपर नात्यांच्या नविन कोंदणात बसण्यासाठी आचार विचारांची जी लवचिकता लागते त्याची तयारी आहे ना या सर्व गोष्टींचा विचार हा सकारात्मक असेल तरच आपण म्हणू शकतो की लग्नासाठी दोघांचीही मानसिक तयारी झाली आहे .

पुढे चालू.....

१ २ १

लग्नाचा विचार करतांना मुलीने कुठला विचार करावा हे आपण प्रथम बघुयात .मुलगी जेव्हा लग्न करून सासरी येते तेव्हा तिचं घर तिची माणसं मागे ठेवून येत असते .त्यामुळे तिने नवीन माणसं नाती जागा या सर्वांमध्ये स्वतःला सामावून घेण्यासाठी अथवा असं म्हणू शकतो की त्या कुटुंबाचा एक भाग होण्यासाठी प्रयत्नशील असलं पाहिजे .नोकरी करत असतांना जे पद तुम्हाला दिलं जातं ते सांभाळण्याचा तुम्ही प्रयत्न करताच ना, त्याच प्रमाणे लग्नानंतर मिळालेल्या पदाला जागण्याचा प्रयत्न प्रत्येक मुलीने करायला हवा. आपल्या मनाप्रमाणे प्रत्येक गोष्ट होईल ही अपेक्षा सोडून दयायला हवी.आणि हे लक्षात ठेवायला हवं की अशा गोष्टिंचा आग्रह धरला, तर वैवाहिक जीवनात समस्या निर्माण होवू शकतात.त्यामुळे असं म्हणता येईल की मुलीचा लवचिक दृष्टिकोन बऱ्याच समस्या टाळू शकतो.

आता आपण जेव्हा मुलीने सांगोपांग विचार करावा अशी अपेक्षा करतो , तेंव्हा मुलाने जर तिच्या दृष्टिने विचार केला तर बरेचसे प्रश्न चुटकीसरशी सुटू शकतात. त्याने विचार करावा की त्याची होणारी किंवा नुकतीच झालेली पत्नी इतकी वर्ष ज्यांच्या बरोबर राहिली ती माणसं , जागा , तिचे आप्तजन हया सर्वांना एक क्षणात सोडून ती ज्या नविन माणसांमध्ये आली आहे , ती फक्त एक माणसाच्या म्हणजे तिच्या पतीच्या विश्वासावरच.त्यामुळे त्याने वडीलधाऱ्याप्रमाणे वागून तिला समजून घेतलं पाहिजे. जसं मुलगा आपल्या आई वडिलांचे अनुबंध तोडत नाही , त्याच प्रमाणे मुलगीही तिच्या आई वडिलांना विसरू शकत नाही. तिच्यासाठी लग्न म्हणजे फक्त तिची रहाती जागा बदलण्यासारखं नाही तर त्याहून खूप कही अधिक आहे. तिला कही पूर्वीच्या सवयी सोडून नविन सवयी आत्मसात करायच्या आहेत. नविन नियम , नविन अपेक्षा पूर्ण करायच्या आहेत. हे सवे तिच्यासाठी तेव्हाच सुकर होतं जेव्हा तिच्या नवऱ्याची सुयोग्य साथ तिला मिळते.

ज्याच्यावर आपलं प्रेम आहे अशा व्यक्तीशी लग्न करण्याचा निर्णय घेतला जातो तेंव्हा त्या व्यक्तीला गुण दोषांसह स्विकारण्याची तयारी असली पाहिजे. ते दोघं एकमेकांना पुरक आहेत कां , किंवा भविष्यातील वैवाहिक समस्या टाळण्यासाठी प्रत्येकने खरं तर विवाह समुपदेशकला एकदातरी भेट दयावी ज्या योगे समुपदेशकच्या कही ठराविक प्रश्नांवरून त्या दोघांनाही आपल्यातल्या गुणदोषांची नुसती जाणीवच होणार नाही तर त्यांना स्विकारण्यासाठी काय करावे लागेल याचंही मार्गदर्शन मिळेल .

लग्न म्हणजे फक्त दोन एकमेकांवर प्रेम करणाऱ्या जीवांचं मिलन नाही तर ते दोन कुटुंबांना एकमेकांच्या जवळ आणतं. दोन्ही कुटुंबांच्या समस्या , आनंद , दुःख , आणि बऱ्याच गोष्टी लग्नानंतर एक होतात.म्हणजे दोन्ही कुटुंब भावनिक दृष्ट्या एकमेकांत गुंतत जातात. आणि मग अशावेळेस नवरा बायकेत वाद झाले तर पालकांनी त्यांच्या भूमिकेला

पृष्ठ क्रमांक ३ वर

योग्य न्याय देण्याचा प्रयत्न करायला हवा. म्हणजे दोन्ही कुटुंबांकडून संबंध दुरावण्यापेक्षा ते जवळ आणण्याचा प्रयत्न व्हायला हवा. पालकांची योग्य भूमिक व मार्गदर्शन बऱ्याच वेळेला नवरा बायकेच्या नात्यांमध्ये सकारात्मक परीणाम करत याची दोन्ही पालकांनी जाणीव ठेवायला हवी. त्यामुळे मग पेल्यातली वादळ पेल्यातच क्षमतील. आणि लग्नगाठ अजून घट्ट होईल.

लग्नाचं दुसरं नाव म्हणजे सामंजस्य. आणि लग्नं चिरकाल टिकण्याकरता प्रत्येकने हे दाखवायला हवं. पुढच्या पिढीसाठी जर आदर्श निर्माण करायचा असेल तर हया पीढीतील माणसांनी कही गोष्टी आत्मसात केल्या पाहिजेत. त्यातली महत्वाची गोष्ट म्हणजे “तडजोड”. आणि तीही दोघांनी स्वखुषीने केलेली असेल तर उत्तम .

आज आपण बघतो की बऱ्याच घरांमध्ये नवरा आणि बायके दोघेही आर्थिक दृष्ट्या स्वतंत्र असतात. त्यामुळे दोघांची स्वतःची अशी ओळख समाजात असते. ती ओळख मिळवण्याकरता बरेच प्रयत्न केलेले असतात. आणि मग दोघेही आपल्या व्यक्तिमत्वाला परस्परांकडून सारखेच महत्व मिळावे याची अपेक्षा करतात. यात गैर कहीच नाही. पण कधी कधी त्यामुळेच एखादा छोटासा वादही वादळाचे स्वरूप धारण करतो . आणि आर्थिक स्वतंत्रतेच्या बळावर दोघेही आपला अहंकार जपत वेगळं होण्याचा निर्णय घेतात . पण याच वादाकडे परस्परांच्या नजरेतून जर बघितलं तर कदाचित चित्र वेगळं दिसू शकेल.

परदेशाच्या तुलनेत भारतातील घटस्फोटांचं प्रमाण कमी आहे असं एक सर्वेक्षणानुसार सिध्द झालं आहे. याचा अर्थ असा नाही की ज्यांचा घटस्फोट झालेला नाही अशी जोडपी सुखेनैव नांदतायत. मतभेद वा वाद तर आहेतच पण त्यांना एकत्र बांधून ठेवणारी कारणं भारताकडे आहेत , ती म्हणजे संस्कृती आणि नात्यांची वीण. ही झाली सकारात्मक कारणं. आणि नकारात्मक कारण म्हणजे आर्थिक परावलंबित्व. याचाच अर्थ आपण या सकारात्मक कारणांवर जास्त भर देवून भावनिक दृष्ट्या दूरगामी परीणाम टाळण्याच्या दृष्टिकोनातून हया मतभेदांकडे बघितलं तर वाद हे निश्चित संवाद होतील जे पती पत्नी मधील नात्यांना अधिक दृढ करायला निश्चितच मदत करतील.

विवाहाची वाटचाल जर यशस्वी आणि सुकर करायची असेल तर लग्न करणाऱ्या वा लग्न झालेल्या प्रत्येकने खाली दिलेल्या विचारांच्या सप्तपदीचं पालन केलं पाहिजे.

पुढे चालू.....

० ४ ०

- १) पहिलं पाऊल म्हणजे ० एकमेकांच्या छोट्यातल्या छोट्या गुणांचं कौतुक असावं .आणि दोष सांगतांना दृष्टिकेन सकारात्मक असावा.
- २) दुसरं पाऊल म्हणजे ० वैवाहिक जीवनात नकारात्मक विचारांचं प्रगटीकरण कमी असावं
- ३) तिसरं पाऊल म्हणजे ० लग्नानंतरही दोघांमध्ये मैत्रीचं नातं असावं
- ४) चौथं पाऊल म्हणजे ० एकमेकांबरोबरच्या आस्तित्वामुळे परस्परांच्या आयुष्याला अर्थ असण्याची जाण ही वागण्यातून दिसायला हवी.
- ५) पाचवं पाऊल म्हणजे ० एकमेकांच्या स्वप्नांचा आदर करून परस्परांनी त्या करता एकमेकांना सहकार्य केलं पाहिजे .
- ६) सहावं पाऊल म्हणजे ० कितीही मतभेद असले तरी दोघांमधील संवाद हे टळता कामा नयेत .
- ७) आणि सातवं महत्वाचं पाऊल म्हणजे ० एकमेकांच्या भावनांचा आणि व्यक्तिमत्वाचा एकमेकांनी आदर केला पाहिजे .

मतभेद असतांना जर ही सप्तपदी आठवली तर निश्चितच बरेच घटस्फोट आपण टाळू शकू.

या सर्व विचार मंथनानंतर एक समुपदेशक म्हणून मला असं वाटतं की आपण “विवाह अयशस्वी कं होतात?” या पेक्षा होणारे विवाह यशस्वी कसे होतील या सकारात्मक विचारांकडे जाणीव पूर्वक लक्ष दिलं पाहिजे. हया करता विवाहापूर्वीचे समुपदेशन अतिशय आवश्यक आहे. भारतामध्ये विवाहापूर्वीचे समुपदेशन किंवा विवाह उपचार पध्दती (मॅरीटल थेरपी) हया गोष्टी नवीन असल्या ,तरी बरीच जोडपी याचा फायदा घेतांना दिसतात.त्यातही घटस्फोट झालेले लोकंही आपल्याला पुन्हा लग्न करतांना दिसतात, म्हणजे आपण एक म्हणू शकतो की , व्यक्तीचे विवाह अडचणीत असतील पण विवाह संस्थेचा पाया भक्कमच आहे.

म्हणून भारताच्या बाबतीत येथील संस्कृतीमुळे विवाहांचं चित्र अजूनही आशादायकच आहे. हे ही नसे थोडके!

सौ.सुलभा गणेश माणकेश्वर
(मानसोपचार तज्ञ व समुपदेशक)
मोबाईल नं. : ९८९२८३०८६८

sulbha11@rediffmail.com

१६२ मोहन बिल्डिंग , १ला मजला , खो.नं.२ ,
जगन्नाथ शंकरशेठ रोड , गिरगांव , मुंबई ४०० ००४.

